

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-78-45>

УДК 338.1:338.23

МЕТОДОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСІВ СТАНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ: ТРАНСФОРМАЦІЯ ПІДХОДІВ ТА ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ

METHODOLOGICAL SUPPORT FOR RESEARCH INTO THE PROCESSES OF ESTABLISHING AN ECONOMIC MECHANISM FOR THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF RURAL AREAS: TRANSFORMATION OF APPROACHES AND STAGES OF FORMATION

Ткачук Вадим Анатолійович

доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НААН України,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9684-8625>

Давидюк Микола Вадимович

Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-6909-467X>

Tkachuk Vadym, Davydyuk Mykola

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

На основі критичного переосмислення авторських підходів стосовно формування сучасної архітектури інституційного забезпечення сільського розвитку встановлено, що визріла необхідність розроблення методологічної бази дослідження процесів становлення економічного механізму сталого розвитку сільських територій з метою розкриття фундаментальних засад інституціоналізації різноманітних типів вказаного механізму (наздоганяючого, антикризово-компенсаційного, випереджального), виокремлення етапів підбору ключових інструментів стимулювання процесів соціально-економічного піднесення села, а також інструментально-методологічного забезпечення регуляторного впливу на відтворювальні пропорції у сільській економіці. Обґрунтовано, що ключовим елементом методологічної бази дослідження процесів становлення економічного механізму сталого розвитку сільських територій виступає відхід від стереотипного підходу програмування соціально-економічного піднесення села до інклюзивно-комплексного підходу використання екзогенних та ендегенних резервів сталого розвитку сільської поселенської мережі. Встановлено, що в умовах воєнних та повоєнних викликів, а також викликів поглиблення децентралізації варто забезпечити інституціоналізацію випереджального типу економічного механізму сталого розвитку сільських територій, який зорієнтований на адаптацію вітчизняної політики сталого сільського розвитку до кращих європейських практик.

Ключові слова: методологічне забезпечення, інклюзивно-комплексний підхід, економічний механізм, інституціоналізація, сталий розвиток, сільські території, сільська поселенська мережа.

Based on a critical rethinking of the author's approaches to the formation of a modern architectonics of institutional support for rural development, it has been established that there is a need to develop a methodological basis for researching the processes of forming an economic mechanism for sustainable development of rural areas in order to reveal the fundamental principles of institutionalising various types of this mechanism (catch-up, anti-crisis and compensatory, and anticipatory), identifying the stages of selecting key instruments for stimulating the processes of social and economic revival of villages, as well as instrumental and methodological support for regulatory influence on the reproductive proportions in the rural economy. It is argued that the key element of the methodological basis for studying the processes of forming an economic mechanism for sustainable development of rural areas is a shift from a stereotypical approach to programming the social and economic revival of rural areas to an inclusive and comprehensive approach to using exogenous and endogenous reserves for the sustainable development of the rural settlement network. It has been proven that an integral part of the methodological support for the formation

of an economic mechanism for sustainable development of rural areas is the use of institutional analysis. It allows justifying the feasibility of implementing modern institutions for stimulating rural development in the rural economy, activating entrepreneurial activity, creating agricultural advisory institutions, and incorporating institutions of social and environmental responsibility into the worldview of Ukrainian peasants. It has been established that in the context of military and post-war challenges, as well as the challenges of deepening decentralisation, it is necessary to ensure the institutionalisation of a proactive economic mechanism for sustainable development of rural areas, which is focused on adapting domestic sustainable rural development policy to best European practices. This will make it possible to make the best use of international financial and technical assistance for the post-war recovery of the economy of rural settlements that were temporarily occupied by Russian invaders or were located in the frontline zone. It has been proven that the choice of the type of economic mechanism for sustainable development of rural areas determines the forms of such a mechanism (centralised, decentralised and differentiated), which differ both in their basic characteristics and in the focus of the application of regulatory instruments on the reproductive proportions in the rural economy.

Keywords: methodological support, inclusive and comprehensive approach, economic mechanism, institutionalisation, sustainable development, rural areas, rural settlement network.

Постановка проблеми. Земельна дерегуляція та запуск ринку земель сільськогосподарського призначення, а також завершення процесу створення мережі укрупнених територіальних громад, що надало додатковий імпульс для прискорення темпів соціально-економічного піднесення села, вимагають комплексної модернізації надмірно спрощеного та уніфікованого економічного механізму сталого розвитку сільських територій. З огляду на сказане, виникла гостра необхідність формування методологічної бази дослідження процесів економічного механізму сталого розвитку сільських територій, яка даватиме можливість розкрити фундаментальні засади інституціоналізації різноманітних конфігурацій вказаного механізму, виокремити етапи підбору ключових ланок економічного механізму стимулювання процесів соціально-економічного піднесення села, а також інструментально-методологічного забезпечення регуляторного впливу на відтворювальні пропорції у сільській економіці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Воєнні по повоєнні виклики, а також євроінтеграційний вектор розвитку та вимоги децентралізації активізували формування авторських підходів вітчизняних вчених стосовно удосконалення методологічної бази дослідження становлення економічного механізму сталого розвитку сільських територій. У працях О. Бородіної, Я. Гадзала, В. Геєця, В. Жука, В. Загорського, М. Кизима, Ю. Лупенка, М. Маліка, І. Прокопи та інших [1; 2; 5–8] розкриваються сутнісно-змістовні характеристики сталого розвитку сільських територій, обґрунтовуються парадигмальні концепти забезпечення сталості використання ресурсно-виробничого потенціалу сільської місцевості, ідентифікуються ключові детермінанти переведення на модель ста-

лого розвитку соціальної, економічної та екологічної складових функціонування сільської поселенської мережі. Водночас не достатньо систематизованими є авторські підходи щодо формування методологічної бази дослідження становлення економічного механізму сталого розвитку сільських територій, яка передбачає трансформацію базових постулатів вибору різноманітних модифікацій вказаного механізму, виходячи з екзогенних та ендегенних викликів.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Виходячи з ускладненості забезпечення сталого розвитку соціальної, економічної та екологічної складових сталого розвитку сільських територій, не достатньо обґрунтованими є авторські підходи стосовно трансформації базових підходів інструментально-методологічного забезпечення та виокремлення основних етапів становлення економічного механізму сталого розвитку сільських територій в умовах воєнних, повоєнних, енергетичних та секторальних викликів.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Обґрунтування авторського концепту трансформації підходів та виокремлення основних етапів методологічного забезпечення дослідження процесів становлення економічного механізму сталого розвитку сільських територій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Становлення економічного механізму сталого розвитку сільських територій виступає ускладненим багаступінчатим процесом, котрий охоплює велику кількість послідовних фаз та урізноманітнений набір регуляторів. Основним детермінантом ускладненості становлення такого механізму є збереження рудиментів програмування сільського розвитку, котрі були успадковані

від командно-адміністративної економіки та отримали гібридні форми для подальшого розвитку в умовах переходу до ринкової економіки. Регуляторні дії держави вже протягом десятиліть функціонували в країні ринкових товарно-грошових відносин щодо використання ресурсно-виробничого потенціалу села культивуються, виходячи з того, що сільські території – це основний ареал розвитку сфери сільськогосподарського виробництва.

На основі критичного переосмислення існуючих підходів щодо програмування та планування сталого розвитку сільських територій, а також вивчення кращих практик соціально-економічного піднесення сільської поселенської мережі встановлено, що магістральним елементом методологічного забезпечення дослідження процесів становлення економічного механізму сталого розвитку сільських територій виступає відхід від стереотипного підходу програмування соціально-економічного піднесення села до інклюзивно-комплексного підходу використання екзогенних та ендегенних резервів сталого розвитку сільської поселенської мережі (рис. 1).

У даному контексті заслуговує на увагу підхід академіка НААН України В.Жука, який фактично сформулював ключові принципи Селозберігаючої моделі. Такими принципами він розглядає: 1) селоцентризм – селозберігаюча модель характеризується націленістю на збереження кожного самодостатнього села в Україні; 2) селяниноцентризм – модель формує нову психологію селянина, а також нову соціально-економічну сутність села, сільського життя [5, с. 173]. Такий підхід якраз і передбачає відхід від стереотипного підходу, що зводив пріоритети сільського розвитку до пріоритетів розвитку аграрного сектора як базової ланки сільської економіки. У той же час імплементація селозберігаючої моделі, побудованої на ідеї селоцентризму та селяниноцентризму, якраз і передбачає перехід до інклюзивно-комплексного підходу програмування сталого розвитку сільських територій. Тобто селянин та сільський населений пункт стають основними пріоритетами державної політики імплементації ідеології сталого розвитку в частині соціально-економічного піднесення сільських територій.

Певною мірою проявом інклюзивно-комплексного підходу стосовно становлення економічного механізму забезпечення сталого розвитку сільських територій слід вважати підхід, котрий основний акцент робить на

доцільності зміцнення інститутів сталого розвитку сільських територій.

Інституціональне середовище сталого розвитку сільських територій за ринкових умов господарювання вважається ефективним, коли ґрунтується на індивідуалістських цінностях і сприяє взаємовигідній реалізації як особистих інтересів, так і інтересів всього суспільства. У протилежному випадку виникає інституціональна пастка – неефективний стійкий інститут, що за умови істотного тимчасового зовнішнього впливу на систему не впливає на її динаміку [11, с. 231]. В межах застосування інклюзивно-комплексного підходу, котрий передбачає максимальне залучення сільських мешканців до відтворювальних пропорцій сільської економіки і збалансоване використання місцевого ресурсно-виробничого потенціалу, якраз і створюються умови для уникнення проявів виникнення інституціональних пасток, тобто поширення неефективних інститутів, що консервують перманентну депресивність сільських територій.

Інклюзивно-комплексний підхід щодо становлення економічного механізму сталого розвитку сільських територій передбачає застосування такого набору регуляторів, котрі забезпечуватимуть максимізацію залучення сільських мешканців до процесів розширеного відтворення місцевого ресурсно-виробничого потенціалу та становлення сучасних інститутів місцевого самоврядування і диверсифікацію сільської економіки за рахунок збалансованого розвитку базової ланки економіки сільських поселень (аграрного сектора) та прискореного розвитку структуроутворюючих ланок сільського розвитку (рибне, мисливське та лісове господарство, сільський та зелений туризм, біоенергетика).

В межах застосування інклюзивно-комплексного підходу до формування сучасної моделі економічного механізму сталого розвитку сільських територій для обґрунтування доцільності трансформації ключових ланок такого механізму варто використати певний набір теоретичних та прикладних методів дослідження. В спектрі теоретичних методів дослідження необхідно використати аксіоматичний метод для уточнення сутнісно-змістовних характеристик категорій «сільські території» та «економічний механізм», що даватиме змогу забезпечувати адекватність інституціоналізованих методів та інструментів регуляторного впливу на відтворювальні пропорції у сільській економіці реальним викли-

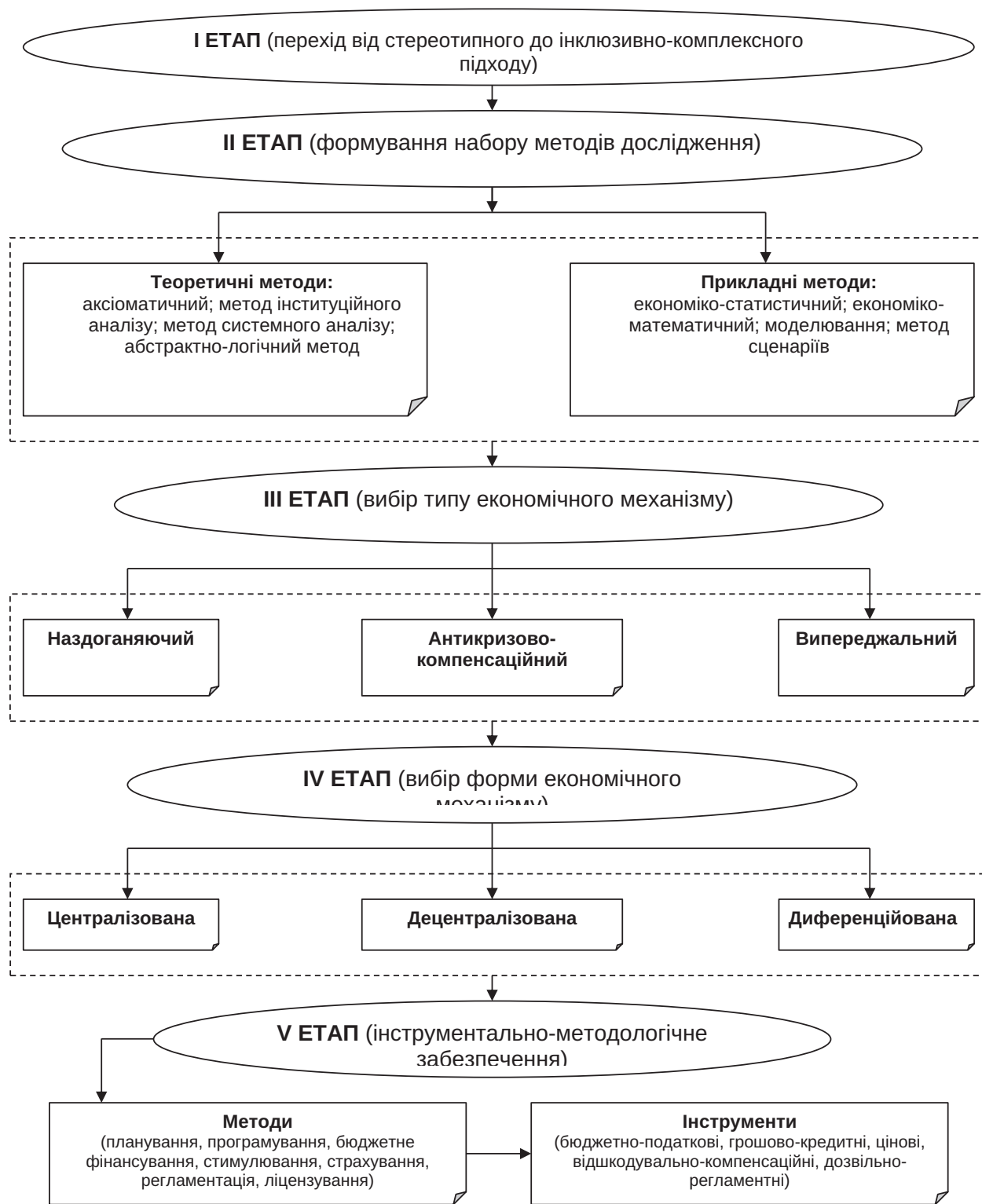

Рис. 1. Етапи формування методологічного забезпечення дослідження процесів становлення економічного механізму сталого розвитку сільських територій

Джерело: розроблено авторами

кам доцільності переведення сільських та селищних територіальних громад на модель сталого розвитку, а також закладатиме необхідні стимули для результативнішого залу-

чення комунальних активів у господарський обіг економіки сільської поселенської мережі.

Метод інституційного аналізу доцільно використати для обґрунтування доцільності

імплементатії у сільську економіку сучасних інститутів стимулювання сільського розвитку, активізації підприємницької діяльності, створення інститутів сільськогосподарського дорадництва, а також умонтування у світоглядні орієнтації українських селян інститутів соціальної та екологічної відповідальності. Доцільність застосування методу інституційного аналізу також детермінується тим, що, сталий розвиток сільських територій забезпечується ефективним інституціональним середовищем регулювання суспільних відносин щодо ресурсів сільських територій, що включає впорядковану систему інститутів – інструментів регулювання та суб'єктів регулювання, що мають ієрархічну структуру [11, с. 234]. В умовах доцільності підвищення рівня концентрації інвестиційних ресурсів у сільській місцевості та укрупнення організаційно-правових форм господарювання важливого значення набуває зміцнення інституту формальної та неформальної кооперації малих форм господарювання та сектору сільських домогосподарств з метою створення самодостатніх господарських формувань, які забезпечуватимуть критично необхідний рівень самодостатності сільської економіки, а також критичний рівень сільської зайнятості та samozайнятості місцевого населення.

Доцільність застосування методу системного аналізу у дослідженнях перспектив становлення економічного механізму сталого розвитку сільських територій в умовах воєнних та повоєнних викликів впливає з необхідності такого підбору методів та інструментів регуляторного впливу на розвиток сільської економіки, який забезпечуватиме компліментарність та взаємодоповнюваність регуляторних підходів як стимулюючого, так і компенсаційного впливу на ділову активність у сільській місцевості.

Абстрактно-логічний метод дозволяє серед наявних альтернативних моделей становлення економічного механізму сталого розвитку сільських територій вибрати таку модель, яка максимальною мірою сприятиме прискоренню подолання наслідків війни та формування випереджального типу економічного механізму, котрий дозволить прискорити темпами долати прояви депресивності та галузевих перегинів у сільській економіці задля забезпечення конвергенції між європейськими та національними лекалами сталого розвитку сільських територій.

Виходячи з наявності широкого спектра ресурсних та інституційних обмежень, а також

мінливості та непрогнозованості ринкової кон'юнктури та макроекономічної динаміки важливого значення набуває використання методу сценаріїв, коли з декількох альтернатив вибирається найбільш оптимальний варіант програмування сталого розвитку сільських територій, виходячи з наявного інституційного підґрунтя та рівня фінансово-інвестиційного забезпечення.

Застосування перерахованого спектра методів наукового пізнання дасть можливість сформувати передумови та критерії вибору типу економічного механізму сталого розвитку сільських територій. Тип економічного механізму якраз і детермінує підбір методів, інструментів та важелів регуляторного впливу на процеси розвитку сільської економіки та поведінку суб'єктів сільського підприємництва. У даному контексті доцільно проаналізувати існуючі підходи стосовно вибору типів економічного механізму природокористування, виходячи з того, що саме природокористування виступає основною структуроутворюючою ланкою сільської економіки і досягнення пріоритетів сталого розвитку сільських територій напряду залежить від збалансованого використання та розширеного відтворення природно-ресурсного потенціалу [3].

Зокрема розглядається наздоганяючий тип економічного механізму. Наздоганяючий тип економічного механізму природокористування – це ліберальний в цивілізаційному відношенні тип. Він встановлює найбільш загальні контури для економічного розвитку галузей і секторів, практично не гальмуючи його. Даний тип економічного механізму спрямований в основному на ліквідацію кризових явищ, а не на усунення причини виникнення еколого-господарських деформацій, що несприятливо впливають на темпи і масштаби сталого розвитку [4].

Водночас такий тип економічного механізму не охоплює найбільш сучасних методів та інструментів, зокрема дозвільно-регламентного та цифрового спрямування, і це не дає можливості задіяти у відтворювальному процесі велику кількість місцевих природно-ресурсних і господарських активів та подолати депресивність розвитку сільських та селищних територіальних громад. Консервація наздоганяючого економічного механізму забезпечення сталого розвитку сільських територій не дає можливості усунути синдром асиметричності інформації для різноманітних категорій суб'єктів підприємниць-

кої діяльності, зокрема у сфері аграрного бізнесу, де найбільш яскраво проявляється рівень доступності необхідних інформаційних потоків для представників великого та малого аграрного підприємництва.

Як один із перспективних типів економічного механізму забезпечення сталого розвитку сільських територій слід розглядати антикризово-компенсаційний механізм, який охоплюватиме комплекс методів та інструментів, спрямованих на упередження кризових явищ у сільській економіці через надання сектору підприємств, підприємців-фізичних осіб та домогосподарств певного набору відшкодувань, компенсацій, дотацій та субсидій, щоб мінімізувати втрати та збитки, пов'язані з впровадженням ресурсоощадливих та екологічно чистих технологій, що прямо корелює з пріоритетами сталого розвитку сільських територій в цілому.

В умовах воєнних та повоєнних викликів і прогнозованого зростання міжнародної фінансової та технічної допомоги найбільш адекватним реальній ситуації на селі є випереджальний тип економічного механізму забезпечення сталого розвитку сільських територій. Саме такий тип економічного механізму здатен максимальною мірою забезпечувати впровадження найкращих з точки зору вирішення існуючих економічних проблем села регуляторних важелів та інструментів, щоб на порядок підвищити результативність залучення природно-ресурсної складової національного багатства у відтворювальний процес та збільшити частку валової доданої вартості у структурі ВВП, яка створюється у природно-ресурсному секторі національного господарства [9]. Тобто випереджальний тип економічного механізму сталого розвитку сільських територій зорієнтований на адаптацію до кращих європейських практик стимулювання сталого сільського розвитку, що дасть змогу найкращою мірою використати міжнародну фінансову та технічну допомогу для повоєнного відновлення економіки сільських поселень, які були тимчасово окупованими російськими загарбниками або ж знаходилися у прифронтовій зоні.

Вибір типу економічного механізму сталого розвитку сільських територій детермінує форми такого механізму. З огляду на ретроспективний аналіз програмування розвитку сільських поселень слід розглядати такі форми економічного механізму сталого розвитку сільських територій як централізована, децентралізована та диференційована. Цен-

тралізована форма економічного механізму сталого розвитку сільських територій була домінуючою у перші два десятиліття відновлення незалежності, яка передбачала вибір пріоритетів та ресурсного забезпечення переведення сільської економіки на рейки сталості на загальнонаціональному рівні та не враховувала передумови розвитку сільської економіки у різних природно-кліматичних зонах країни.

Водночас запуск децентралізації та реформування територіальної організації влади у 2014 році сформував інституційні передумови для імплементації децентралізованої форми економічного механізму сталого розвитку сільських територій у зв'язку зі схваленням Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [10]. Децентралізована форма має отримати певний спектр регуляторів як на рівні адміністративної області, так на рівні територіальних громад базового рівня. Враховуючи те, що згідно базових нормативно-правових актів за обласним рівнем залишаються функції реалізації регіональної екологічної політики, на рівні адміністративної області доцільно сформувати програму сталого розвитку екологічної складової господарської компоненти сільської економіки.

На рівні територіальних громад базового рівня потребують конкретизації цілі та механізми ресурсного забезпечення сталого розвитку сільських територій, виходячи з того, що укрупнення територіальних громад підвищило рівень концентрації публічних коштів, необхідних для реалізації проєктів соціально-економічного піднесення села. Територіальна неоднорідність природно-ресурсних, виробничо-технічних та інфраструктурних передумов соціально-економічного піднесення селянської поселенської мережі вимагає також інституціоналізації диференційованої форми економічного механізму сталого розвитку сільських територій. Інституціоналізація перерахованих форм (централізована, децентралізована, диференційована) економічного механізму сталого розвитку сільських територій виступає ключовим детермінантом підбору методів та інструментів регулювання відтворювальних пропорцій у сільській економіці.

Висновки. Ключовою передумовою формування методологічного забезпечення дослідження процесів становлення економічного механізму сталого розвитку сільських територій виступає перехід від стереотипного до інклюзивно-комплексного підходу вивчення

базових характеристик та імплементації кращих практик програмування сільського розвитку. Саме інклюзивно-комплексний підхід дає можливість виокремити три основних типи економічного механізму сталого розвитку сільських територій: наздоганяючий, антикризово-компенсаційний та випереджальний. Для забезпечення прискорених темпів повоєнного відновлення сільських поселень, котрі перебували у тимчасовій окупації та у прифронтовій зоні, доцільною є інституціоналізація випереджального типу економічного механізму сталого розвитку сільських територій. Вибір типу економічного механізму сталого розвитку сільських територій детермінує форми такого механізму: централізовану, децентралізовану та диференційовану. Поглиблення

децентралізації та створення мережі укрупнених територіальних громад активізували доцільність імплементації децентралізованої та диференційованої моделі економічного механізму сталого розвитку сільських територій, котрі дають можливість максимальною мірою використати місцевий ресурсно-виробничий потенціал та сприятливі територіальні передумови для соціально-економічного піднесення сільських поселень. Перспективи подальших досліджень полягають у конкретизації методологічного забезпечення дослідження ключових аспектів імплементації децентралізованої та диференційованої форм економічного механізму сталого розвитку сільських територій у регуляторну архітектуру сільського розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гадзало Я. М., Жук В. М. Наукові основи розвитку аграрного підприємництва та сільських територій за селозберігаючою моделлю (наукова доповідь). Київ : ННЦ ІАЕ, 2015. 36 с.
2. Геєць В. М., Бородіна О. М., Прокопа І. В. Інклюзивність як напрям і візія сільського розвитку в Україні: концептуальні засади. *Економіка України*. 2020. № 11. С. 3–20.
3. Голян В., Марчук Ю., Погуляйко Ю., Матрунчик Д., Дзюбенко О. Формування сучасної моделі фінансового регулювання лісгосподарювання як важлива передумова інноваційної трансформації лісового сектора України. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2024. № 3(56). С. 139–155.
4. Данилишин Б. М., Хвесик М. А., Голян В. А. Економіка природокористування. Підручник. Київ : «Кондор», 2009. 465 с.
5. Жук В. М. Теоретичні основи моделювання розвитку сільських територій: біхевіористичний аспект. *Облік і фінанси*. 2017. № 3. С. 169–179. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Oif_apk_2017_3_26.
6. Загорський В. С., Борщук Є. М. Теоретико-прикладні аспекти дослідження сталого розвитку сільських територій України. *Ефективність державного управління*. 2019. Вип. 2(59). Ч. 1. С. 13–28.
7. Кизим М. О., Полякова О. Ю., Хаустова В. Є. та інші. Концептуальні засади розвитку аграрної сфери та сільських територій України. Кол. моногр. Харків : ФОП Лібуркіна Л. М., 2020. 280 с.
8. Лупенко Ю. О., Малік М. Й., Булавка О. Г. та ін. Стратегічні напрями сталого розвитку сільських територій на період до 2030 р. За ред. Ю.О. Лупенка. Київ : ННЦ ІАЕ, 2020. 60 с.
9. Мединська Н. В. Формування економічного механізму природокористування в умовах децентралізації: теорія, методологія, інститути. Дисертація на здобуття ступеня доктора наук. Спеціальність 08.00.06 «Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища». Київ : НУБіП України. 2023. 524 с.
10. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. №333-р «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text>.
11. Ткачук В. А. Інституціональне середовище сталого розвитку сільських територій. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка і менеджмент»*. 2013. Випуск 12(58). С. 230–234.

REFERENCES:

1. Hadzalo Ya. M., Zhuk V. M. (2015) Naukovi osnovy rozvytku ahrarnoho pidpriemnytstva ta silskykh terytorii za selozberihaiuchoiu modelliu [Scientific foundations of the development of agricultural entrepreneurship and rural areas according to the village-preserving model] : naukova dopovid. Kyiv: NNTs IAE, 36 p.
2. Heiets V. M., Borodina O. M., Prokopa I. V. (2020) Inkliuzyvnist yak napriam i viziia silskoho rozvytku v Ukraini: kontseptualni zasady [Inclusiveness as a direction and vision of rural development in Ukraine: conceptual principles]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 11, pp. 3–20.
3. Holian V., Marchuk Yu., Pohuliaiko Yu., Matrunchyk D., Dziubenko O. (2024) Formuvannia suchasnoi modeli fiskalnoho rehuliuвання lisohospodariuvannia yak vazhlyva peredumova innovatsiinoi transformatsii lisovoho

sektora Ukrainy [Formation of a modern model of fiscal regulation of forestry as an important prerequisite for innovative transformation of the forest sector of Ukraine]. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, no. 3(56), pp. 139–155.

4. Danylyshyn B. M., Khvesyk M. A., Holian V. A. (2009) *Ekonomika pryrodokorystuvannia* [Economics of environmental management]. Pidruchnyk. Kyiv: «Kondor», 465 p.

5. Zhuk V. M. (2017) Teoretychni osnovy modeliuvannia rozvytku silskykh terytorii: bikheviorystychnyi aspekt [Theoretical foundations of modeling the development of rural areas: behavioral aspect]. *Oblik i finansy*, no. 3, pp. 169–179. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Oif_apk_2017_3_26

6. Zahorskyi V. S., Borshchuk Ye. M. (2019) Teoretyko-prykladni aspekty doslidzhennia staloho rozvytku silskykh terytorii Ukrainy [Theoretical and applied aspects of the study of sustainable development of rural areas of Ukraine]. *Efektivnist derzhavnoho upravlinnia*, is. 2(59), p. 1, pp. 13–28.

7. Kyzym M. O., Poliakova O. Iu., Khaustova V. Ie. et al. (2020) Kontseptualni zasady rozvytku ahrarnoi sfery ta silskykh terytorii Ukrainy [Conceptual principles of the development of the agricultural sector and rural areas of Ukraine]. Kol. monohr. Kharkiv. FOP Liburkina L. M., 280 p.

8. Lupenko Yu. O., Malik M. I., Bulavka O. H. et al. (2020) Stratehichni napriamy staloho rozvytku silskykh terytorii na period do 2030 r. [Strategic directions of sustainable development of rural areas for the period until 2030] / Za red. Yu.O. Lupenka. Kyiv. NNTs IAE, 60 p.

9. Medynska N. V. (2023) Formuvannia ekonomichnoho mekhanizmu pryrodokorystuvannia v umovakh decentralizatsii: teoriia, metodolohiia, instytuty [Formation of the economic mechanism of nature use in conditions of decentralization: theory, methodology, institutions]. *Dysertatsiia na zdobuttia stupenia doktora nauk. Spetsialnist 08.00.06 «Ekonomika pryrodokorystuvannia ta okhorony navkolyshnoho seredovyscha»*. Kyiv, NUBiP Ukrainy. 524 p.

10. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 1 kvitnia 2014 r. no.333-p «Pro skhvalennia Kontseptsii reformuvannia mistsevoho samovriaduvannia ta terytorialnoi orhanizatsii vlady v Ukraini» [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated April 1, 2014 No. 333-p "On approval of the Concept of reforming local self-government and territorial organization of power in Ukraine"]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text>

11. Tkachuk V. A. (2013) Instytutsionalne seredovyshe staloho rozvytku silskykh terytorii [Institutional environment of sustainable development of rural areas]. *Visnyk Sumskoho natsionalnoho ahrarnoho universytetu. Seriiia «Ekonomika i menedzhment»*, is. 12(58), pp. 230–234.